

Asociatyvinė unsplash.com nuotr.

SAVIŽUDYBIŲ PREVENCIJOS KOORDINATORIŲ VEIKLA SAVIVALDYBIŲ VISUOMENĖS SVEIKATOS BIURUOSE

Savižudybių prevencijos stiprinimas yra viena iš Lietuvos nacionalinės savižudybių prevencijos politikos kryptių. Atsižvelgiant į savivaldybių institucijų artumą bendruomenėms, jų galimybes greitai reaguoti į savižudybės grėsmės atvejus ir identifikuoti pagalbos poreikius savivaldybėje, vietinio lygmens veiksmai tampa kertiniu savižudybių prevencijos sistemos elementu.

Savivaldybių vaidmens stiprinimą atspindi ir Lietuvos Respublikos sveikatos apsaugos ministerijos 2025–2027 metų strateginis veiklos planas, patvirtintas Lietuvos Respublikos sveikatos apsaugos ministro 2025 m. gegužės 29 d. įsakymu Nr. V-505, kuriame numatyta siekti, kad didėtų savivaldybių pasitvirtintų reagavimo į savižudybės grėsmę algoritmų skaičius. Be to, Lietuvos Respublikos sveikatos apsaugos ministro įsakymu Nr. V-2008 patvirtintame Nacionaliniame savižudybių prevencijos veiksmų plane 2023–2026 m. (suvestinė redakcija nuo 2023-10-10) nustatytas tikslas – stiprinti savivaldybių

gebėjimą atpažinti savižudybės grėsmę ir tinkamai nukreipti asmenis pagalbos. Taip pat 2024 m. sausio 12 d. sveikatos apsaugos ministro įsakymu Nr. V-32 patvirtintas Savižudybių prevencijos koordinavimo savivaldybėse tvarkos aprašas, kuris reglamentuoja savivaldybių savižudybių prevencijos koordinatorių veiklą, apibrėžia tarpsektorinio bendradarbiavimo principus ir rekomenduoja savivaldybėms diegti reagavimo į savižudybės grėsmę algoritmus savivaldos lygmeniu.

Savižudybių prevencijos koordinavimas savivaldybėje – savivaldybėje vykdomų prevencijos, intervencijos ir postvencijos veiklų, skirtų savižudybių ir mėginimų žudytis skaičiui ir su tuo siejamiems neigiamiems padariniams mažinti, tikslingas planavimas, organizavimas ir tobulinimas, taikant tarpinstitucinį bendradarbiavimą.

2024 m. 20-tyje Lietuvos savivaldybių visuomenės sveikatos biurų pradėjo dirbti savižudybių prevencijos koordinatoriai. 2025 m. duomenimis, numatyta, kad 26-iose savivaldybių visuomenės sveikatos biuruose dirbs savižudybių prevencijos koordinatoriai.

Remiantis 2024 m. savižudybių prevencijos koordinatorių veiklos ataskaita, tarpinstituciniai susitikimai buvo viena aktyviausiai vykdytų koordinatorių funkcijų. Savižudybių prevencijos koordinatoriai organizavo susitikimus su savo apskrities vyriausiojo policijos komisariato, greitosios medicinos pagalbos, priešgaisrinės saugos ir gelbėjimo departamento, psichikos sveikatos centrų, asmens sveikatos priežiūros, globos, socialinių paslaugų įstaigų, dienos centrų, švietimo, kultūros, žiniasklaidos ir kitų institucijų atstovais. „Dažnai atrodo, kad visi dirbame šalia, bet ne kartu. Kai susėdame prie vieno stalo – atsiranda aiškumas, kas ką daro, o kam reikia paramos“, – pastebėjo vienas iš savižudybių prevencijos koordinatorių.

Taip pat didelė dalis savižudybių prevencijos koordinatorių nurodė, kad tikslingai planavo bazinių savižudybių prevencijos mokymų poreikį savivaldybėje. Visuomenės sveikatos biuruose buvo organizuoti mokymai įvairių sektorių atstovams, tarp jų – švietimo, kultūros, žiniasklaidos, socialinių paslaugų ir kitų sričių specialistams. Koordinatoriai teikė informaciją institucijoms, įstaigoms ir organizacijoms, veikiančioms savivaldybės teritorijoje, apie savižudybių prevencijos pagalbos sistemą. Be to, buvo įgyvendintos ir kitos veiklos – pavyzdžiui, vienoje savivaldybėje atliktas tyrimas Lietuvos mastu apie visuomenės nuostatas, susijusias su savižudybėmis, organizuoti įvairūs renginiai savižudybių prevencijos tematika.

Paminėtina, kad savižudybių prevencijos koordinatoriai savo veikloje susiduria su keliais iššūkiais, kurie apsunkina savižudybių prevencijos įgyvendinimą savivaldybėse. Vienas iš jų yra tai, kad savivaldybėse veikiančių institucijų specialistai vis dar iki galo nesupranta koordinatoriaus vaidmens. Praktikoje pastebima, kad savižudybių prevencijos veiklos kartais klaidingai sutapatina su vieno specialisto – koordinatoriaus – atsakomybe. Toks požiūris mažina tarpsektorinio bendradarbiavimo potencialą ir apsunkina prevencijos priemonių įgyvendinimą. Svarbu, kad savižudybių prevencija būtų suvokiama

kaip bendra institucijų atsakomybė, kai kiekvienas sektorius veikia pagal savo kompetenciją, o koordinatoriaus vaidmuo – telkti šias pastangas į bendrą sistemą.

Kitas reikšmingas iššūkis – vis dar gajai savižudybės temos stigma ir mitai, kurie trukdo specialistams bendradarbiauti ir veiksmingai užtikrinti savižudybių prevenciją. Tikslingai identifikavus specialistų grupes ir organizuojant bazinius savižudybių prevencijos mokymus, galima sustiprinti gebėjimą atpažinti savižudybės riziką ir skatinti aktyvesnį tarpinstitucinį bendradarbiavimą.

Taip pat svarbu atkreipti dėmesį, kad savižudybių prevencijos srityje vis dar trūksta tarpinstitucinio bendradarbiavimo, tad didesnis savivaldybių administracijų įsitraukimas į tarpininkavimą tarp institucijų, politinio palaikymo užtikrinimas ir darbo grupių veiklos stiprinimas prisidėtų prie koordinuoto ir efektyvesnio savižudybių prevencijos priemonių įgyvendinimo vietos lygmeniu. Nacionaliniu lygmeniu aktualu skatinti dialogą tarp skirtingų ministerijų, siekiant užtikrinti bendrą ir nuoseklią savižudybių prevencijos politiką Lietuvoje.

Apibendrinant galima teigti, kad Lietuvos savivaldybėse kryptingai stiprinama savižudybių prevencija. Ją įgyvendinant svarbu užtikrinti nuoseklų tarpinstitucinį bendradarbiavimą, mažinti stigmą kreipiantis pagalbos, organizuoti savižudybių prevencijos mokymus tikslinėms grupėms ir tikslingai planuoti prevencines priemones atsižvelgiant į savivaldybės ypatumus. Paminėtina, kad vis daugiau savivaldybių įgyvendina reagavimo į savižudybės grėsmę algoritmus. Higienos instituto 2024 m. duomenimis, 28 iš 60 savivaldybių (tarp jų – 16 savivaldybių, kuriose dirba savižudybių prevencijos koordinatoriai) jau yra patvirtinusios šiuos algoritmus, o tai rodo augantį savivaldybių įsitraukimą stiprinant savižudybių prevenciją.

*Lalita Hacker
Higienos instituto Psichikos sveikatos centro
Savižudybių prevencijos skyrius*